

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

УДК 343.985

DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i6\(41\).978](https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i6(41).978)

О. І. Ревенко

orcid.org/0000-0002-6236-4198

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінально правових дисциплін

Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ОПЕРАТИВНИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІСЛЯ ПРИБУТТЯ НА МІСЦЕ
НЕЗАКОННОГО ВИДОБУВАННЯ ВУГІЛЛЯ

Постановка проблеми. Розслідування незаконного видобування вугілля доволі часто здійснюється в умовах незначного обсягу інформації про кримінальне правопорушення, що вимагає вдосконалення організаційних і тактичних заходів щодо проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема огляду.

Зазвичай, під оглядом розуміють «процесуальну діяльність слідчого, реалізуючи яку він виявляє, досліджує, оцінює і фіксує стан, властивості й ознаки матеріальних об'єктів, пов'язаних з подією, що розслідується, з метою з'ясування обставин кримінального провадження» [1, с. 69], і важливою умовою досягнення успіху в розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень безперечно є взаємодія підрозділів Національної поліції після прибуття на місце події. Збір криміналістично значущої інформації на місці події здійснюється як слідчими, так і оперативними підрозділами. Належна організація взаємодії зазначених суб'єктів кримінального процесу потребує постійного вдосконалення і вважається одним із напрямів підвищення ефективності виконання завдань кримінального провадження, а саме захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників такого провадження, швидке, повне та неупереджене розслідування і судовий розгляд з тим, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений (ст. 2 КПК України).

Щодо проведення огляду після прибуття на місце події при розслідуванні незаконного видобування вугілля, то він є найбільш важливою й трудомісткою слідчою (розшуковою) дією. Від своєчасного та результативного його проведення зазвичай залежить успіх усього кримінального провадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання взаємодії слідчого з оперативними підрозділами неодноразово потрапляло в поле зору науковців, котрі досліджували діяльність зазначених підрозділів в розрізі окремих проблематик. У цьому контексті варто звернути увагу на наукові праці Ю. П. Аленіна, В. Д. Берназа, В. М. Бикова, О. П. Бойка, А. Ф. Волобуєва, В. І. Галагана, Л. М. Лобойка, М. А. Погорецького, Д. П. Письменного, С. В. Слінька, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітька, О. О. Юхна та ін. У їхніх наукових працях сформульовані важливі положення процесуального та організаційного характеру, які є теоретичним підґрунтям подальших досліджень з урахуванням сучасних реалій. В свою чергу, криміналістичні аспекти проведення слідчого огляду під час розслідування злочинних порушень правил охорони або використання надр частково висвітлено в працях, присвячених методичі розслідування екологічних злочинів (праці М. О. Духна, С. О. Книженко, В. О. Коновалової, Г. А. Матусовського, А. Є. Меркурісова, О. В. Одерія та інших). Щодо методичних рекомендацій з тактики проведення слідчого огляду за фактами незаконного видобування вугілля та взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції, то вони майже залишилися поза належною увагою науковців.

Мета публікації. Визначити особливості взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції після прибуття на місце події у зв'язку із проведенням огляду місця події в кримінальних провадженнях щодо незаконного видобування вугілля.

Виклад основного матеріалу. Вивчення слідчої практики дозволяє дійти висновку, що об'єктами огляду даного різновиду кримінального правопорушення можуть бути: гірничі виробки, кар'єри, вентиляційні відводи, інші ділянки місцевості, відведені для незаконного видобування вугілля; добуте вугілля; технічні засоби, знаряддя та при-

стосування для незаконного видобування вугілля; місця зберігання незаконно видобутого вугілля; будівлі та споруди на місці видобутку, які використовувалися як склади для зберігання вугілля, робочого інструменту і т. ін.; транспортні засоби, призначені для вивозу незаконно видобутого вугілля та інших об'єктів тощо. Тактика огляду місця події під час розслідування кримінальних правопорушень за фактами незаконного видобування вугілля підпорядковується загальним правилам огляду, але має свої особливості, які зумовлені різновидом та способом учинення кримінального правопорушення.

Після прибуття на місце незаконного видобування вугілля слідчий здійснює організаційні заходи, які спрямовані на надання потрібної медичної допомоги постраждалим (якщо її не було надано раніше), запобігання або послаблення шкідливих наслідків, якщо такі заходи не було вжито, або вжито неякісно; організацію збереження слідів та охорону території, наміченої для огляду; оглядове ознайомлення з обстановкою місця події, що дає змогу отримати загальне уявлення обстановку загалом, а також вирішити питання, як треба побудувати її вивчення; визначення межі території огляду місця події, виявлення центрального об'єкту та прилеглої до нього ділянки місцевості, будови, дороги, якими злочинці могли здійснити під'їзд до місця вчинення незаконного видобування вугілля. На основі отриманої інформації слідчий висуває слідчі версії, конкретизує їх під час огляду.

На підставі узагальнення результатів опитування працівників слідчих підрозділів Луганської і Донецької областей було встановлено, що специфіка огляду місця події в кримінальних провадженнях щодо незаконного видобування вугілля має прояв: у наявності значної території, яка підлягає обстеженню; у чітко невизначених межах місця події; у численності різноманітних об'єктів, які підлягають огляду; у низькій збереженості слідів кримінального правопорушення залежно від природних (зміна атмосферних умов) і штучних (приховування (знищення) слідів особами, причетними до кримінального правопорушення) факторів; у різноманітності негативних наслідків учиненого кримінального правопорушення; у розбіжності місця виявлення шкідливих наслідків з місцем учинення кримінального правопорушення. У деяких випадках слідчі, проводячи огляд, обмежуються лише описом розміру й приблизної ваги добутої маси вугілля, марки та моделі техніки й технічних засобів, які без установлення належності й справності передають під охоронні розписки особам, які ними управляли або їх використовували. Таку практику слід розцінювати як неприйнятну, оскільки це може призвести до втрати доказів, а саме зняв'язати кримінального правопорушення. Транспортні й інші

засоби, отримані під розписку, зацікавлені особи можуть вивести з ладу для того, щоб продемонструвати неможливість їх експлуатації та, відповідно, використання для видобування вугілля.

Тобто основною задачею слідчого після прибуття на місце незаконного видобування вугілля є правильне визначення території огляду, її меж та об'єктів, розташованих на ній. Значна протяжність місця події, «розкиданість» на ньому слідів та їх комплексів ускладнюють вирішення завдань цієї слідчої (розшукової) дії. Для вирішення зазначених завдань слідчому доречно залучити працівників оперативних підрозділів.

З урахуванням саме процесуальної форми взаємодії, відповідно до ст. 41 КПК України, у кримінальних провадженнях за фактами незаконного видобування вугілля після прибуття на місце події слідчий залучає працівників оперативного підрозділу з метою виконання наступних заходів:

- здійснити охорону місця незаконного видобування вугілля та підтримання порядку на цій території;

- опитати присутніх осіб саме на місці події;

- провести оперативно-розшукові заходи, пов'язані із затриманням злочинців, розшуком незаконно видобутого вугілля, зняв'язати учинення кримінального правопорушення та інших об'єктів;

- отримати інформацію від жителів прилеглих до місця незаконного видобування вугілля населених пунктів про діяльність компаній;

- в районі огляду місця події відпрацювати осіб, які раніше працювали на вугледобувних шахтах; осіб, раніше засуджених за вчинення незаконного видобування вугілля; осіб, схильних до вчинення кримінальних правопорушень; неповнолітніх з неблагополучних сімей; осіб, які перебувають під адміністративним наглядом; наркоманів; злісних порушників громадського порядку, а також осіб, які потрапляли в поле зору оперативних та інших підрозділів Національної поліції за підозрою в причетності до вчинення схожих кримінальних правопорушень або висловлювалися про намір їх учинити;

- обстежити місцевості в районі незаконного видобування вугілля для виявлення засобів і знарядь вчинення кримінального правопорушення;

- установити всі підприємства, установи, організації, які можливо скуповують незаконно видобуте вугілля.

Також метою сформульованих нами рекомендацій є звернення уваги співробітників оперативних підрозділів на можливість виявлення ними нових епізодів учинення досліджуваного різновиду кримінального правопорушення, про яке підрозділам Національної поліції невідомо.

Узагальнення результатів анкет опитування працівників слідчих підрозділів Луганської і Донецької областей свідчить, що крім працівників оперативних підрозділів в 95% випадків

до проведення огляду місця події було залучено спеціалістів, а саме: спеціаліст-криміналіст (75%); громадські інспектори з охорони довкілля (89%), маркшейдери (77%); геологи (67%); інспектори у сфері державного контролю за використанням та охороною земель (54%); працівники санітарно-епідеміологічної служби (45%); судово-медичний експерт (25%); лісники (19%).

Необхідно зазначити, що внесенню даних про вчинене незаконне видобування вугілля до Єдиного реєстру досудових розслідувань має передувати добре спланована діяльність всіх учасників огляду стосовно виявлення ознак зазначеного різновиду кримінальних правопорушень. Така діяльність полягає в можливості зібрання достатньої кількості криміналістично значущої інформації, яка сприятиме належному провадженню досудового розслідування.

Висновок. Отже, слідчий огляд при розслідуванні незаконного видобування вугілля має відбуватися з дотриманням відповідних нормативно-правових приписів і тактичних рекомендацій щодо організації взаємодії з оперативними підрозділами Національної поліції, що надасть слідчому можливість отримати інформацію, яка надалі допоможе виявити осіб, причетних до вчинення кримінального правопорушення, визначити напрями розслідування, побудувати обґрунтовані версії, організувати проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Література

1. Криміналістика у питаннях і відповідях : навчальний посібник / А. В. Іщенко, В. В. Пясковський, А. В. Самодін, Ю. М. Черноус та ін. К. : ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури». 2016. 118 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 15.02.2022).
3. Ревенко О. І. Методика розслідування незаконного видобування вугілля : монографія / за ред. к. ю. н., доц. В. Коваленка. Северодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2020. 200 с.

Анотація

Ревенко О. І. Особливості взаємодії слідчого з оперативними підрозділами Національної поліції після прибуття на місце незаконного видобування вугілля. – Стаття.

У статті аналізуються позиції вчених щодо взаємодії слідчих з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. Також проаналізовано дослідження науковців щодо криміналістичних аспектів проведення слідчого огляду під час розслідування злочинних порушень правил охорони або використання надр, присвячених методиці розслідування екологічних злочинів. Автором зазначається, що тактика огляду місця події під час розслідування кримінальних правопорушень за фактами незаконного видобування вугілля підпорядковується загальним правилам огляду, але має свої особливості, які зумовлені різновидом та способом учинення кримінального правопорушення. В статті

виокремлено основні об'єкти, які підлягають огляду: гірничі виробки, кар'єри, вентиляційні відводи, інші ділянки місцевості, відведені для незаконного видобування вугілля; добуте вугілля; технічні засоби, знаряддя та пристосування для незаконного видобування вугілля; місця зберігання незаконно видобутого вугілля; будівлі та споруди на місці видобутку, які використовувалися як склади для зберігання вугілля, робочого інструменту; транспортні засоби, призначені для вивозу незаконно видобутого вугілля та інших об'єктів. Встановлено специфіку цієї слідчої (розшукової) дії в кримінальних провадженнях за фактом незаконного видобування вугілля. Враховуючи об'єкти які оглядаються, специфіку цієї слідчої (розшукової) дії, в статті сформульовано рекомендації щодо взаємодії слідчого з оперативними працівниками Національної поліції після прибуття на місце незаконного видобування вугілля. Також, визначено важливість проведення огляду місця події для організації розслідування даного різновиду кримінального правопорушення, що надасть слідчому можливість отримати інформацію, яка надалі допоможе виявити осіб, причетних до його вчинення, визначити напрями розслідування, побудувати обґрунтовані версії, організувати проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: незаконне видобування вугілля, криміналістична тактика, слідчі (розшукові) дії, огляд, слідчий, оперативні підрозділи, докази.

Summary

Revenko O. I. Peculiarities of the Investigator's Interaction with the National Police Operational Units after Arriving at the Illegal Coal Mining Scene. – Article.

The article under consideration analyzes the positions of scientists on the interaction of investigators with operational units in the detection and investigation of criminal offenses. Researchers' works on forensic aspects of conducting an investigative review during the investigation of criminal violations of the rules of protection or use of subsoil, devoted to the methodology of investigating environmental crimes, was also analyzed. The author notes that the tactics of inspection of the scene during the investigation of criminal offenses on the facts of illegal coal mining is subject to the general rules of examination but has its characteristics, which are due to the type and manner of committing a criminal offense. The article identifies the main objects to be inspected: mining, quarries, ventilation ducts, other areas set aside for illegal coal mining; extracted coal; technical means, tools, and devices for illicit mining coal; places of storage of illegally mined coal; buildings and structures at the location of extraction, which were used as warehouses for storage of coal, working tools; vehicles intended for the export of illegally mined coal and other facilities. The specifics of this investigative (detective) action in criminal proceedings on illegal coal mining have been established. Considering the objects under inspection the particulars of this investigative (search) action, the article formulates recommendations on the interaction of the investigator with the operatives of the National Police after arriving at the scene of illegal coal mining. Also, the importance of the scene inspection for the organization of the investigation of this type of crime is determined, which will allow the investigator to obtain information that will further help identify those involved in the crime, identify areas of investigation, build sound versions, organize separate investigative (investigative) actions.

Key words: illegal coal mining, forensic tactics, investigative (search) actions, review, investigator, operational units, evidence.